

57
id

17cm

Wiljandi Maakonna
Kaitse Liidu väljaanne.

Spetsiaalne fond

Kaitseleitlase käfiraamat.

K/K 1-C
1956

Pidra

Rokku seadnud J. P=a.

ENSV
Riiklik Avalik Raamatukogu

AR

Ar 919
Kaitseleit

113673*

~~SE3095~~

~~ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE~~

1919.

J. Nurmbergi trükk, Wiljandis.

57
id

17cm

Wiljandi Maakonna
Kaitse Liidu väljaanne.

Spetsiaalne fond

Kaitseleitlase käsi raamat.

Õiendused:

	Trükitud.	Loe.
lk. 12, rida 15	— Ряды- вздой!	— Въ двѣ шерен- ги — стройся!
„ 12, „ 22	— Ряды- стройся!	— Въ одну шере- нгу — стройся!
„ 17, „ 6 alt	— 1) ühte-ritta!	— 1) kahte-ritta!
„ 18, „ 18	— 5) kahte-ritta!	— 5) nelja ritta!
„ 19, „ 19	— 1) ühte-ritta!	— 1) kahte-ritta!
„ 28, „ 9 alt	— 1) ühte-ritta!	— 1) kahte-ritta!
„ 29, „ 8 „	— 2) kahte-ritta!	— 2) nelja-ritta!

Handwritten text at the top of the page, including a date and possibly a name or title, though it is mostly illegible due to fading.

Rollenliste
Röhm

Handwritten text, possibly a date or a name, located below the main title.

Handwritten text in a rectangular box, possibly a signature or a specific entry.

ARHIIV
RAAMATUKOGU
HLEOKE

Ridami määrustik jala- wäele. *)

Ridam on teataw inimeste paigutamine nende ühiseks korralduseks, liikumiseks ja tegewuseks.

Ridam, milles inimesed seisawad üksteise kõrwal ühel joonel, nimetakse **wiirus** (**wiirg**).

Ridami otsad nimetakse **tiibadeks**: parem ja pahem. Ridami pöörete juures tiibade nimetus ei muutu.

Ridami külg, mille poole inimesed näoga pöördud on, kui parem tiib paremal, pahem tiib pahemal pool on, nimetakse **rindeks** (**rinne**).

Ridam, milles ühe wiiru mehed seisawad teise wiiru meeste seljataga ühe sammu kaugusel, nimetakse **kahewiiruliseks**.

Wiirud nimetakse: esimene ja teine; nimetused jääwad endisteks ridami pöörete juures. Kui inimesi alla 4 on, siis ridanewad nad alati ühte wiirgu.

Kaks üksteise seljataga seiswat inimest sünnitawad ühe **täisrea** (rida). Kui esimeses wiirus seiswa inimese seljataga teises wiirus ei seisa inimest, siis nimetakse niisugune rida **poolikreaks** (poolikrida). Inimese äraolekul 1-est

*) Siin tarwitalud kamandu ja oskufõnad on wõetud raamatust: „Eesti kamandu sõnad jala-wäele“ ja paragrahwide numbrid wastawad nimetud raamatu ja Wene „Строевой Устав“i omadele

wiirust astub ajemele tema seljataga olew isik II-sest wiirust. Rea äraolekul koondub ridam joondu küljele. Ridami ümberpöörde puhul astub poolikrea inimene I-se wiirgu.

Ridam võib olla **koondridam**, **lahkridam** — mõlemil korral kahewiiruline ehk ühewiiruline — ja **abelridam**.

Koondridamis seisawad inimesed üksteisest kämbla laiusel kaugusel küünarnuki kohal. Lahkridamis wähe inimeste wähe juureneb sammu wõrra ehk kuidas kästakse Abelridamis hoitakse kästud kauguses.

Koondridam (lahkridam), mis sünnitab ühe katkestamata joone, nimetakse **harutud ridamiks**.

Koondridami (lahkridami) jaod, mis seisawad üksteise taga, sünnitawad **kolonni**. Kolonni eesotsas seisew jagu nimetakse **kolonni algeks**, kolonni wiimane ots — **kolonni lõpp**. Wähe eespool seiswa jao esimesest wiirust järgmise jao esimese wiiruni nimetakse **distantstsiks** (kauguseks). Wähe kolonni algest kuni kolonni lõppeni nim. **kolonni ulatuseks**.

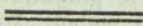
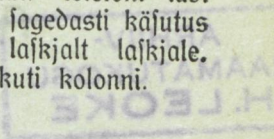
Kõigis ridamites peab walitsema täieline waikus ja tähelepanek; ridamast wäljaastuda ilma lubata pole kellegil õigust. Koondridamis waadata otse, seista liikumata, astuda jalga ja joonduda liini. Lahkridamis astuda jalga ja pidada täpipealset joondumist ainult käsu järelle. Abelridamas saawad reamehed Määrustikus ettenähtud osa wabadust.

Kõik liigutused ridamis täidetakse: kamandu, käsutuse, leppemärgi ehk ülema signali järele.

Kamand jagatakse: **eelkamand** ja **täitekamand**. Eelkamand räägitakse pikalt, iga

silp selgelt wälja, aga täitekamand kõwasti, lühidalt ja energiliselt.

Räisutus antakse edasi ülema poolt isiklikult, adjutandi, käskjala, signaali ehk telefoni läbi j. n. e. Laskeabelas antakse sagedasti käsutus edasi mööda abela liini — laskjalt laskjale. Sõjakäigul inimeste kaudu pikuti kolonni.

ARHIIV-

RAAMATUKOGU

H. LEOKE

Algõpetus.

I. jagu.

peatükk.

§ 16.

Seisak — стойка.

Ridamas seista sirgelt ilma pingutuseta, kontšad koos ja põiad jala nina laiuselt lahus, põlved sirged, ilma pingutuseta, rind ees, kõht tagasi hoitud, õlad wabalt, käed ripuwad wabalt alla, pea püsti ja otse.

Õige seisaku wõtmiseks antakse kamandu:

Waigale! — Становись!

Kamandu — **Wabalt!** — Вольно! — järele seista sunduseta komandu andmisel olnud seisakus.

Kamandu **Kohendu!** — Оправиться! wõib kohalt lahkumata ennaft ja riideid korra seada.

Kamandu (Walwel) **Waik!** — (Внимание) Смирно! järele wõtta õige seisak ja liigutamata seista.

Kamandu — **Wifali!** — Ложись! järele ruttu $\frac{1}{2}$ pööret paremale poole tehes maha heita.

Kamandu — **Üles!** — Встать! järele ruttu üles tõusta.

Terwituseks — Для отданія чести

Paremale — **Waaf(a)!***) Равнение на-право.
Wasakule —   "   "   "   лѣво.
Keskele —   "   "   "   на-середину.

Kiirelt pead kästud külge pöörates terwita-
tawa isiku peale waadata, teda silmnäoga saates.

§ 20.

Palwele mütsid maha = **Wött(a)!** -- на
молитву шапки — Долой!

Mütsid = **páhe!** — На-кройсь!

§ 21.

Pöörded — повороты!

Pööreteks antakse kamandud:

Parem = **Wool(e)!** — На пра-во!

Wasak = **Wool(e)!** — На лѣ-во!

Poolpöoret parem **Wool(e)!** — пол-оборо-
та на пра-во!

Poolpöoret wasak **Wool(e)!** — пол-оборо-
та на лѣ-во!

Ümber - **Wöörd** — Кру-гомъ!

Pööred **Ümber** (1, 2 ringi pahema käe
poole), **wasak** ja pool pöoret wasak
poole täidetakse pahema jala kanna ja pa-
rema warwaste peal.

Pöörded **Warem** ja pool pöoret pa-
rem pool — wastu pidi.

*) Täitekamandus wõib sõnadel „wõtta“,
„waata“ wiimast silpi hääldamata jätta.

Liikumised — Движенія.

§ 22.

- Käies = Marss!** — Шагомъ — Маршъ!
Joostes = Marss! — Бѣгомъ — Маршъ!
Ümber = Marss! — Кругомъ — Маршъ!
 (Wenitades) (Протяжно)
Jooks = Marss! — Бѣгомъ — Маршъ!
 (Lühidalt) (Коротко)
Seis! — Стой!
Vaigal! — На мѣстѣ!
Edasi! (Otse!) — Прямо!

Liikumise jätkamiseks — для продолженія движенія.

Kamandi pääle — Käies — **Marss!** tõstetakse pahemat jalga, põida maaga ristloodis hoides ja pannakse järjult maha, samal ajal paremat jalga tõstes. Käsa wabalt liikuda lasta, sõrmi kergelt rusikasje pigistades.

Kamand **Ümber-marss!** antakse parema jala mahapaneku ajal. Selle järele teha pahema jalaga weel üks samm, siis paremat pool sammu ette pannes kiirelt warwaste pääl ümber pöörda ja jätkata liikumist pahema jalaga.

Kamandu **Vaigal!** pääle peab samm koha pääl jalge tõstmise läbi tähendatud saama; liikumise jätkamiseks tarwitatakse kamandut: **Edasi!** (otse!) Seisma jäämisel antakse komand: **Seis!** — jala mahapaneku puhul, tehtakse weel samm ja tõmmatakse teine jalg juurde.

§ 32.

Püüfiga seistes hoida teda sirge parema käe sõrmedega parema jala juures ribmaga ettepoole pöördult ja lae teraw ots saapaninadega ühes liinis.

Püüsi wõtted — Ружейныя приемы.

Jalalt õlale wiiaakse püüsi kabe wõttega kamandu järele: õlale=**wõtt(a)**! — на пле-чо!

Esimese wõttega wiia püüsi parema käega keha ligidal pahemale küljele, lukku wäljapoole keerates ja alla pandud pahemale käele tõstes.

Teise wõttega püüsi ülespoole pahemale õlale tõugates parem käsi omale kohale wiia.

Pahem käsi peab õlast küünarnukini wabalt alla seisma ja peo küünarnukist pisut madalamal olema.

Õlast jalale wiiaakse püüsi kolme wõttega. Jalale=**wõtt(a)**! — КЪ НО-ГЪ!

I wõte: lasta püüsi pahema käega õlast alla, ühel ajal parema käega päältpoolt sibtrauda kinni wõttes.

II wõte: pahemat kätt wabastades wiia püüsi, ribma ette keerates, parema käega jala kohale, teda pahema käega tiku alt kinni wõttes.

III wõte: püüsi tasakesi maha lasta ja pahem käsi oma kohale wiia.

Jalalt käele wõetakse püüsi ühe wõttega kamandu järele **Käele=wõtt(a)**! — на ру-ку.

Käelt jalale — ühe wõttega kamandu järele **Jalale=wõtt(a)**! КЪ НО-ГЪ!

Rihmaga wõetakse püüsi õlale kamandu järele — **Rihmale**! — На ремень!

Wõttel panna kukk kaitseisukorda.

Maha wõetakse: **Rihmalt** — Снять ружья.

Jalalt terwituseks wõetakse püskake wõttega.

Terwituseks=**wõtt(a)**! — Слушай на кра-уль!

I wõte: Püssi parema käega keha ligidale rauaga kešet rinda tõstes pahema käega teda sihtraua alt ümbert kinni wõtta, nii et käsi küünarnukiga ühe kõrgusele ja püsk loodi jääb.

II wõte: Parema käsi wiia trikli obaduse alla, nii et põial oleks kuke all aga teised sõrmed sirgelt eespool püssi lael.

Terwitusest jalale — kolme wõttega.

Jalale=**wõtt(a)**! КЪ НО-ГЪ!

I wõte: parema käega sihtraua peal püssi ümbert kinni wõtta.

II wõte: Parema käega püssi parema jala juure ja kõrwale wiies, pahema käega tiku alt kinni wõtta.

III wõte: Püsk tasakesti maha lasta ja parema käsi oma kohale wiia.

II p ä ä t ü k k — Глава II.

§ 35.

Sasfmine. — Стрѣльба.

Когупаук — Залпъ

Когупаугукус antakse kamand:

Wiirg (jagu, rühm, Шеренга, вправо, rood) paremale, wasa- влѣво, по такой-то kule niisuguse märgi цѣли, съ колѣвна или pibta, põlwelt ehk la- лежа, (если нужно). mades, (kui on tarwis).

Laske-walmis! Пальба-Шеренгой!

Wõtta püfs jalalt ja laadida.

14 (sibtraua kõrgus) 14 (высота прицѣла)

Seada sibtraud kauguse järele.

Palge=tuld! Шеренга (отдѣл., взводъ или рота), пли!.

„Palge“ järele sibtida näidatud märki, „Tuld“ — järele lasta. Püfs selle peale kobe uuesti laadida.

Wüsti! — Стоя!

Auraukudeks — для салютаціонной стрѣльбы

Laske-walmis! Пальба-шереной!

Üles! — Вверх!

Palge = Tuld! — Шеренга - пли!

Üksiklaskmiseks — для единичной

Õredalt (järjes), — рѣдко. [стрѣльбы.

Sagedalt — часто.

Kiirelt — пачками.

00 padrunit, 00 — по 00 патроновъ, по
[pidet [00 обоймъ.

Tuld! — Начинай!

Kuff! — Курок!

Tuld! — Огонь!

Padrunid-wälja! — Вынуть патроны!

Õtse märkide pihto! — Прямо по мишень-
[ямь.

§ 54.

Wiirg — шеренга.

Wiiruõppus — шереножное учение

Wiiru ridastus ja jaotus -- Построение
и расчет шеренги

Wiiru ridastuseks tarwitakse kamandut:

Wiirg **Paigale!** — Шеренга-Становись!

Kabte wiirgu asetamiseks loetakse mehed paremalt pahemale paarideks:

Paarik s= Sue! — на первый и второй-расчитайсь!

Loetakse: üks, kaks..

Üleüldise arwu teadaandmiseks loetakse järjes:

Järje s= Sue! — по порядку-Расчитайсь!

Loetakse: esimene, teine, kolmas jne.

Kabte wiirgu seadmiseks antakse kamand:

Kabte= Ritta! — Ряды-Вздой!

Wiiru paigal seisul teewad teised numbrid pahema jalaga sammu tagasi, astuwad paremat jalga mitte juurde tõmmates esimeste numbrite selja taba ja tõmbawad pahema jala parema juurde.

Ühte ritta seadmiseks antakse kamand:

Ühte= Ritta! — ряды-Стройся!

Tegewus eelmisele wastupidine.

Wiiru joondumiseks antakse kamand:

Pahemale=	} Joondu!	На право-	} Рав-	
Wajakule=		Па лѣво-		няйсь!
Reskele=		На середину-		

Täitmiseks pöörata pead tähendatud poole, tõmmates püsitikud kõwasti wastu õla ja joonduda nii, et igauks näeks neljanda inimese rinda, ise esimene olles.

§ 64.

Wiiru õppus. — Шереножное ученье.

Wiirg wasaku = Шеренга, налѣво
le (paremale, keskelt (направо, отъ сере-
nii mitu sammu wabet) дины на столько-то
harwene = **marfs!** шагов) разом-кнись!

Selle komandu täitmiseks peawad kõik peale ijiku, kelle järele harwenetakse, pöörata tähendatud külge, ja tagasiwaadates minema kästud arw samme üksteisest eemale. Selle peale seisma jäädes pöörata sinna külge, kuhu wiirg kamanduni seisib.

§ 65.

Wiirg paremale(wasakule keskele) koon = Шеренга, направо,
du = **Marfs!** (налѣво, къ середи-
нѣ) сом-кнись!

Selle komandu peale pöörata kästud küljele ja minna koondridamale määratud waheni, siis seisma jäädes eelmise külge pöörata.

Wiiru liikumised.

Joonduda **paremale!** (wasakule, keskele). Равнение направо!
(налѣво или на средину).

§ 69.

Suuna (направление) hoidmiseks antakse kamand:

Niisuguse asja poole! На такой-то пред-
(niisuguse asja äärt меть или вдоль та-
mööda!) кого-то предмета!

Minu = **poole!**

На меня!

Minu = **järgi!**

За мной!

Nende komandute järele läheb joonduw isik täbendatud sibil ja teised wõtawad oma sibi tema järel.

Suuna muutus — Перемѣна направленія.

a) Wiiru ehitusega: — выстраиваниемъ ше-

1) Wiirg ridane (wasakule, paremale) шеренги: шеренга строй-ся (влѣво, вправо)

2) Käies = (joostes) **marš!** Шагомъ- (бѣгомъ) маршь!

Paigal komandut täites tuleb 2-se komandu järel kõigil, peale tiiba pääl seiswa isiku, pöörata kästud külge ja lühemat teed minna (jooksta) rinde uuele liinile, kus seisma jääda.

b) Wiiru rinnet pöörates kätte näidatud asja poole: Поворотомъ фронта шеренги на указанный предметъ

Wiirg niisuguse asja pihhta! — paremale Шеренга на такой-то предметъ - вправо

(wasakule) **Marš!** (влѣво) маршь!

(joostes) **Joondu!** (бѣгомъ) равняйся!

c) Wiiru kaarkäiguga: Захожденіемъ шеренги плечомъ,

Wiirg, kaares wasakult, (paremalt) шеренга, лѣвое (правое) плечо впередь

Käies = **Marš!** шагомъ-маршь!

(Käigul = **Marš!**) (на ходу маршь!)

Lasimine — Стрѣльба.

§ 72.

Järjes, paremalt (ehk Rѣдко справа
wasakult) õred asti- (слѣва)
Tuld! Начинай!

Kamandu järele inimestel, ruttamata, sihtida ja lasta üksteise järele.

Tibedalt tuld ja määratud arwu padrunitega anda ilma järjekorrata.

III. peatükk — III. глава.

§ 73.

Abelridama õppus — Обучение разсыпн. строю.

Abelridamat tarwitatakse paremaks waenlase löömiseks tulega, küttidele suuremate mõnustuste saawutuseks laskmisel ja meeskonnas kaotuste wäwendamiseks.

Abelridamas sünnitawad 4—6 meest — lüli, 2—4 lüli — jaos, 2—4 jagu — rühma, 2—4 rühma — roodu.

Ridasoldati kohused abelridamas. Обязанности рядового въ разсыпномъ строю.

Järkjooksul Перебѣжкою

Edasi! Joostes! Впередь! Бѣгомъ!

II jagu. — II часть.

Rühmaõppus. — Взводное учение.

Koonridam Сомкнутый строй

Rühma ridastus ja jaotus. Построение и расчетъ взвода.

Rühm ridastakse temasse kuuluvate jagude kaupa. Jaod seatakse kahes viirus kõrwuti, numbrite järjekorras paremalt pahemale Pöölised read asetakse jagude keskpaika. Ridade arvu jagudes võib vajaduse korral ühtlustada.

§ 94.

Püsjide hakkipanemiseks antakse kamandu: Püsjid = **Saffi!** — Со-ставь!

Selleks esimesel viirul pöörata ümber ning esimesed ja teised read seavad püsjid kokku. — Waadata, et sääljuures kirbud wigastud ei saaks. Püsjide kättewõtmiseks antakse kamand:

Püsjid! — Въ Ружье!

§ 96.

Rühm ridastakse kolonni ainult jagude kaupa. Selles kolonnis seatakse jaod üksteise järele jao rinde ulatuse kauguses (distantis).

Rühma kolonniks ridastus rinde juunas saawutakse ainult edasilikumise ga ehk käigul, ühe tiibjao jarel, milleks rühma ülem kamandab:

1) Rühm paremalt Ввзводъ справа (слѣва) (wasakult) jaokaupa ва) по отдѣленіамъ

2) käies **Marss!** шагомъ Маршь!

Täitekamandu järele läheb äärmine parem (pahem) jagu otse edasi, kuna järgmised jaod, pöörates pool ringi pahemale (pahemale) poole ja kaks sammu koha pääl tehes, lähewad kolmanda sammuga esijao taba, ja sinna jõumisel keerawad oma ülema kamandu pääle: P o o l =

ringi p a h e m=**Pool**(e), (poolringi p a r e m=**Pool**(e). Übe jao rühma liikumise suuna pööramisel teewad järgnewad jaod jälle 2 sam- mu koha pääl.

§ 100.

Rühma ridastus suuna muutusega 1/4 ringi wõrd saawutakse p a i g a l j a k ä i g u l.

Rühma ülem kamandab:

1. jaokaupa
kaares wajakult — отдѣленіями лѣвыя
(paremalt) (правыя) плечи впередъ
  2. **Käies = marsš!** Шагомъ=Маршъ!
(**Käigul = marsš!**) (на ходу=Маршъ)
- Täitekamanduga teeb iga jagu nimetud tiibaga kaarkäigul 1/4 ringi, mille järele rühma ülem kamandab:
3. **Rühm = seis(a)!** ehk — Взводъ=Стой! или
Otse! Прямо!

§ 101.

Barutud ja paremale (wajakule) poole pöö- ratud rühma ridami muutus kolonniks jaokau- pa saawutakse üheaajalise jagude ridastusega paremale (paremale) poole. Selleks annab rühma ülem kamandu:

1. **ühte = ritta!** (kui — Ряды=Стройся! (если
olið labutatud) были **вздвоены**)
2. jaod ridane wa- отдѣленіястройся влѣ-
sakule (paremale) во (вправо).
3. **Käies = marsš!** Шагомъ=маршъ!
(**käigul = marsš!**) (на ходу=маршъ!)

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

Täitekamanduga ridaneb iga jagu nagu wiiruõppuses. Seda ridastust **fäigul** tehes kaman-dab rühma ülem:

Rühm - **reis**(a) ebk **otse!**

§ 102.

Kolonniks ridastud rühma ridadena edasi wiimiseks kaman-dab rühma ülem:

1. Rühm, parem Ввод, на пра-во! **pool**(e)!
2. Jaokaupa kaares отдѣленіями правыя
paremalt (wajakult) (лѣв.) плечи вперед!
3. **käies-marš!** шагом-марш!
(**käigul=marš!**) (на ходу марш!)

Wiimase täitekamanduga algawad kõik jaod ühel ajal kaarkäiku. Kui esirida on õigel suu-nal, kaman-dab rühma ülem:

4. **Otse!** Прямо!
5. **Kahte=ritta!** Ряды-вздой!
(kui waja). (если нужно).

§ 103.

Kolonn harutakse esijao järele, selleks ka-mandab rühma ülem:

1. Rühm, ridane Ввод стройся влѣво,
wajakule, (paremale) (вправо)
2. **Käies=marš!** шаром-марш!

Kõhal täites pööravad kõik jaod, teise ka-mandu järele, peale esijao, ise pool pööret pabe-male (paremale) poole ja algawad liikumist; oma eelseiswa jao pahema (parema) tiiba tagant wälja jõudes pööravad jaod oma ülemate kaman-du järele:

Pool pööret parem (wajak)-**pool**(e)!

Kamandu **seis(a)**! peale jääwad jaod rinde liinil seisma.

Käigul täites teeb esijagu sammu koha peal, kuni kõikide jagude rinde liinile jõudmisel rühma ülem kamandab:

R ü h m = **ots!** ehk **seis(a)**!

§ 104.

Liikumisel olewa rühma harutuseks ühes tema seisma jätmisega kamandab rühma ülem:

1. Rühm, esijao suunas, по головному отдѣ-
ridane wajakule (pa- лению взвод стройся
2. remale)! **Marš!** влѣво (вправо) марш!

Esijagu jääb seisma oma ülema kamandusel: Jagu = **seis(a)**!, kuna teised jaod teewad nagu § 103 kohal täites.

§ 105.

Ridadena pööratud rühma harutuseks samas suunas kamandab rühma ülem:

1. Ühte = **ritta!** (kui Ряды-стройся!
olid lahutud)
2. Rühm, ridane wa- Взвод стройся влѣво
jakule, (paremale) (вправо)
3. Käies (joostes)
marš! (käigul,
jooksul **marš!**)

Koloni liikumised Движенія и пере-
ja suuna muutmised. мѣны направленія.

§ 108.

Koloni suuna muutmist saawutakse edasilii-
kumise algul ehk käigul järk-järgulise jagude
koarkäiguga. Selleks kamandab rühma ülem:

1. Rühm, kaares pa= Вывод правое (левое)
remalt (wasakult) плечо вперед!
2. Käies (käigul) **maris!** Шаг. (на ходу) марш!

Esijagu algab kaarkäiku ja tema õigesse suuna astumisel kamandab rühma ülem:

3. **Otse!**

Järgmised jaod algavad (jatkavad) kamandu järele liikumist ja jõudes esijao kaarkäigu alguskohale, algavad ja lõpetavad kaarkäiku, oma ülemate kamandu järele:

Maris! ja **Otse!**

II Peatükk. — Глава II.

Abelridam — Разсыпной строй.

§ 111.

Abelridamas asetakse rühma jaod kõrwuti. Wahed sõdurite wabel määratakse selle piirkonna suurust mööda, mis rühm oma alla peab wõtma, sõdurite arwu ja kohaliste kindlustuste järele.

§ 112.

Rühma jaod, jagude lülid ja üksikud isikud lülides wõiwad paremaks maakoha iseäralduste kasutamiseks (kohanemiseks) ühisest rinde joonest pisut ette liikuda, pahemale ehk paremale wõole hoides, ei tohi aga selle juures hunikusse koguda ega seltsimeeste tuleandmist segada ja nendega sidet kaotada.

§ 113.

Rühma ja jagude ülemad peawad asuma oma osade piirkonnas, kohtel, kust hõlpsam juh-

tida oma all olewaid sõduriji, filmas pidada lahinguwälja ja waenlast.

Lülide wanemad asuwad abelas oma lüli sõdurite hulgas.

§ 114.

Abela juhtimine — Управление цѣпью.

Kamandute, käskude ja leppemärkide abil juhatab rühma ülem rühma abelat; jaoskonna ülemad — oma jaoskonde.

Õreda tule lõpetamiseks wõiwad rühma ja jaoskonna ülemad wilet tarwitada.

Jga jagu sünnitab rühma abelikus iseseiswa piirkonna.

§ 120.

Rühm wõib igast ridamast igasuguses suunas, kohal ehk edasi liikumisega abelaks paistatud saada.

§ 121.

Rühma paiskamiseks paigal, rinde joones ehk peatuselga tähendud seisukohal, teadustab rühma ülem sõduritele tegewuse eesmärgi, näitab neile selgesti nähtawa asja, mille suunas edasi liikuda, kätte, juhatab joone ehk seisukoha millele abelikul asuda, määrab ära keskmise wähe sõdurite juures ja kamandab: a) **Waigalt!** — съ мѣста!

1. **Rinde joones.** — Rühm, joones, keskelt — (paremale, wajakule) **abeliffu!** (kui tarwis) **joostes!**

1. По линіи фронта — Взводъ, по линіи отъ середины (вправо, влево) въ цѣпь! бѣгомъ!

Peale seda kamandut pöörab kohe keskmine (paremal ehk pahemal tiibal asuw) sõdur kätte näidatud asja poole, seisma jäädes (kui rühm liikus), ehk ruttab kuni kätte näidatud seisukohani. Ülejäänud läbewad kiirel sammul ehk joostes laiali uuele rinde joonele, ridanewad ühte wiirgu, wõttes rühma ülema poolt ära näidatud wahed ja laadiwad püssid.

2) Täbendud seisukohale — На указанную позицию!

Rühm, niisugusele Взводъ на такую-то
seisukohale keskelt позицию отъ середи-
(paremale, wasakule) ны (вправо, влѣво)
abeliffu! въ цѣпь!

3. Edasi liikumiseга Съ движениемъ впередъ.
Rühm, keskelt Взводъ отъ середины
(paremale, wasakule) (вправо, влѣво)
abeliffu! (joostes!) Въ цѣпь (бѣгомъ)!

b) **Räigul** — На ходу.

1. Liikumise jätkamiseга Съ продолжениемъ
sega движениа.
Rühm, keskelt (pa- Взводъ отъ середины
remale, wasakule) (вправо, влѣво)
abeliffu! въ цѣпь!
(joostes!) (бѣгомъ!)
Rühm = **seis(a)!** взводъ-стой!

2. peatusseга — Съ остановкой:
Rühm, joones kes- Взводъ, по линіи отъ
kelt (paremale, wa- середины (вправо,
sakule) **abeliffu!** влѣво) въ цѣпь!
(joostes!) (бѣгомъ)!

3. Täbendud seisukohale — На указанную по-
зицію.

Rühm niisugusele sei = Взводъ на такую-то
 sukobale keskelt (pa- = позицію, отъ середи-
 remale, wasakule) ны (вправо, влево,)
abeliffu! въ цѣпь! (бѣгомъ!)
(joostes)!

Rasimine abelas — Стрѣльба въ цѣпи.

§ 124.

Üksikult — Одиночный огонь.

Märk, mille pihta tar- — Цѣль, которую
 wis lasta нужно обстрѣлять.

a) Õreda tule awamine: — Для рѣдкаго огня.

Õredalt, jagudes (lüh- — Рѣдко въ отдѣлені-
 lides) яхъ (звеньяхъ).

Tuld! — Начинай!

Jaoulem — Отд. к-р.:

Paremalt (wasakult) — Справа (влево) по
 üksikult järjestikku одному
tuld! начинай!

Lülides üksikult- — Въ звеньяхъ по од-
tuld! ному начинай.

b) Sageda tule awamiseks — Для частаго огня.
 Sagedalt (kiirelt) **tuld!** — Часто-начинай!

d) Tuleandmiseks määratud arvu padrunitega — Назначеннымъ чис-
 ломъ патроновъ:

Üks pide (näit.) **tuld!** — По одной обоймѣ
 (прим.) начинай!

Abela liikumised: — Движенія цѣпи:

§ 129

1. **Ruff** — курокъ!

2. Niisuguse jao järgi, — По такому-то отд.

niisuguse asja poole — на такой-то предметъ, (или за мной)!

3. R ü h m = **edasí** ! — Взводъ впередь!
Suunaboidwa jao ülem:—К-диръ напр. отд.:
Niisuguse asja poole,— На такой-то предметъ, или за взводнымъ к-ромъ по такому-то звену!

R ü h m = **seis(a)** ! — Взводъ-стой!

§ 130.

Nühma järkjooks — Перебѣжка всѣмъ взводомъ.

Järkjooks jagudena — Для перебѣжки по отдѣленіямъ

Jaoülem: отдѣленный к-диръ:
Niisuguse lüli järgi, По такому-то звену
niisuguse asja poole На такой-то предметъ
(minu järgi). (за мной).

Edasí-joostes ! — Впередь бѣгомъ!

Järkjooks lülidena — Перебѣжка по звеньямъ.

„ ükjikult — „ „ одному.

Liikumine roomates — Передвиженіе ползкомъ.

Tagasi — Назадъ!

Suuna muutmine — Перемѣна направленія.

Tormijooks ja tikuwõitlus. — Атака и ударъ въ штыки

§ 137.

Tikuwõitlusele tormama — бросаться въ штыки.

§ 140.

Tormi = **edasí** ! — Въ атаку-впередь!

Abela kogumine — Сборъ цѣпи.

§ 143.

Minu juure ! — Ко мнѣ!

III. jagu. — III. часть.

Rooduõppus — Ротное ученье.

Koondridam — Сомкнутый строй.

**Koodu jaotus ja wäe-
laste kõhused** — Расчетъ и обя-
занности чиновъ.

§ 144.

Esimene (teine) poolrood — Первая (вторая)
полурота.

§ 147.

Seersant, weltweebel — Фельдфебель

Liinur — Ливейный.

Koodu ridamad — Строи роты.

a) **Baratud ridam** — Развернутый строй.

b) **Kolonnid** — Колонны.

d) **Rühmridam** — По взводно.

Wõitluskord — Боевой порядокъ

§ 153.

Trummar — Барабанщикъ.

Sarwerpuuja — Горнисть.

§ 154.

Liinur ja signalist — Линейный и сигналистъ
sarwe puuja (горнисть)

Minu juure! — Ко мнѣ!

§ 155.

Trummarid (sarvepubu — Барабанщики (гор-
jad) paremale (vasaku- — нисы) на правый
le) tiiwale! лѣвый) флангъ!

Trummariid (sarvepu- — Барабарщики (гор-
hujad), kohtadele! — нисты), на мѣста!

Kolonnid — Колонны.

§ 159.

Trummarid (sarvepu- — Барабанщики (гор-
hujad) roodu ette! — нисты), передъ роту!

§ 160.

Rühmridam — Строй по взводно.

§ 164.

Koodu juhtimine — Управленіе ротою.

§ 165

Pöörded, ridade labu- Повороты, вздвой-
tamine ja liitmine; har- ваніе рядовъ, раз-
wendamine ja koon- мыканіе и смыка-
damine; ridama ühe- — ніе, перестроеніе въ
wiirgseks muutmine ja одношереножны ст-
püsjide hakki pane- рой и составленіе
mine (waata rühma ружей въ козлы.
õppus).

§ 168

Koodu liikumised ja — Движенія и поремѣ-
suuna muutmine. — на направленія роты.

§ 170.

Rühma kolonn — Взводная колонна.

a) Kolonni rinnet pöör— a) Поворотомъ фронта
des tähendud asja kolonni на ука-
poole! заный предметъ.

1) Rood, niisuguse asja — 1) Рота на такой-то
poole, paremale wa- предметъ вправо!
sakule) **marš!** (Влѣво!)

2) **Soonda!**

Raigal: **Walwe!**

Käigul: **edas!** ehk **seis(a)!**

b) Kolonnide kõik kaa— b) Захожденіе колон-
res, paremalt ehk ны правымъ или
wasakult poolt. лѣвымъ плечомъ.

1) Rood, kaares paremalt — Рота н правое (лѣвое)
(wasakult)! плчо впередъ.

2) **Āäies=marš!** (käigul=**marš!**)
Ēsirühmale (wenitades) — Главному взводу:

Ōtse!

Прямо!

3) **Ēdas!** ehk **seis(a)!** — Прямо! или стой!

§ 172.

Rühmidama liik- Движеніе и перемѣ-
mine ja suuna muut- — на направленія по
mine. взводно.

Rühmad edas! (tagas!, paremale, wasakule,
pool pöoret paremale ehk wasakule, niisuguse
asja poole j. n. e.)

niisuguse rühma järgi. — По такому-то взводу.
Kolonnide ridastus Построеніе колоннъ
harutud ridamast ja — изъ развернутаго ст-
ridadest. роя и изъ рядовъ.

§ 174

1) Kood, paremalt — Рота, справа
(wasakult) rühma — (слѣва) во взводную
kolonni. КОЛОННУ.

2) K ä i e s (joostes) = **marš!**

Rühmade ülemad:

R ü b m = **feis(a)!**

§ 175:

Edasi liikumisega.

1) Kood, rühma kaupa — Рота справа (слѣва)
paremalt (wasakult) ва) по взводно

2) K ä i e s = **marš!**

Rühmade ülemad:

Pool pööret wasak = **pool!**

(Pool pööret parem = **pool!**)

Pool = samm!

3) **Edasi!** ehk **feis(a)!**

§ 177.

Rühma kolonni — Построение изъ рядовъ.

Ridastus ridadest — Взводной колонны,

1) Ühte = **Nitta!**

2) Rühma kolonni — 2) Влѣво (вправо) во
wasakule(paremale) взводную колонну.

3) K ä i e s (joostes) = **marš!**

Käigul = **marš!**

Rühmkolonni muutmine jao kolonniks. — Перестроение взводной колонны въ колонну по отдѣленіямъ.

§ 178.

- 1) Kood, jagude kaupa — Рота, справа (слѣ-
paremalt (wasakult), на по одѣленіямъ.
- 2) Käies=**marfs!** — (käigul=**marfs!**)!

§ 179.

Rühma kolonni edasi liikumine ridades.

- 1) Kood parem=**pool!**
- 2) Kähte=**ritta!**
- 3) Rühmade kaupa kaares paremalt (wasakult).
- 4) Käies=**marfs!** (käigul=**marfs!**)!
- 5) **Stje!**

Rühmaülemad: **Marfs!**

§ 180.

Zoo kolonni muutmine rühma kolonniks.

- 1) Kood, rühma kolonni wasakule (paremale).
- 2) Käies=**marfs!** (käigul=**marfs!**)!

Rühmade ülemad:

Seis(a)! (Paigal)!

Kooduülem:

Seis(a)! ebk **Edasi!**

Kolonniide harutamine — Развертывание ко-
лоннъ.

§ 182.

- 1) Kood, ridane wa= — Рота, стройся влѣ-
sakule (paremale) во (справа).
- 2) Käies=**marfs!** (käigul=**marfs!**)!

§ 183.

Paigal seiswa rühma kolonni harutamine.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

- 1) Rood, ridane wasakule (paremale)
Käies=**marfš!** jookstes=**marfš!**
Rühmade ülemad:
Parem=**pool!** (Wasak=**pool!**)
Rühm=**feif(a)!**

§ 184.

Rühmade harutamine käigul

- a) edasiliikumisega — a) **еъ** продолженіемъ
движенія.

1) Rood, ridane wasakule (paremale)

2) Jookstes=**marfš!**

b) Rühmade peatuslega:

1) Rood, ridane esirühma juuna wasakule
(paremale)

2) **Marfš!** (jookstes=**marfš!**)

Roodu üleminek — Переходъ роты.

rühmridamasje ja въ строй по-взводно
roodu kogumine. и сборъ роты.

§ 187.

Rood rümadeks=**marfš!**—По взввдно-стройся!

§ 189.

Niisuguse rühma juunas kolonni=**marfš!**

Signal: kolonni kogumine ja joostes.

§ 191.

Kogupauk (rooduga)

1) **Laske-walmis!**

2) **Valge-tuld!**

. III. P e a t ü k k

Roodu wõitluselord.

Wõitluselkorral, koosseis ja wäelaste kohused.

§ 194.

Roodu wõitluselpiirkond
Referw, =wi.

§ 194.

Raigutus astetena.

Piilkond — дозоръ.

Piilur, =i — дозорный.

Kaks piiluri wälja saata (näituseks).

Wõitluselkorra juhtimine.

§ 202.

Referwi ülem.

Üleminek wõitluselkorrale.

§ 205.

Side.

Luuramine, teadaanne roodule :

- a) Teated waenlase ja meie naabri wäejagude üle;
- b) misjugune ülesanne on roodule antud ja kuidas kawatsetakse seda täita ;
- d) wõitluselkorra suuna äramääramine ;
- e) rühmade määramine abelasse ja referwi ning nende tegewuse kättejuhatamine;
- g) teated lähemate padrunikaarikute ja sidumise punkti üle.

§ 206.

Niisugused rühmad (ehk rood) **aheliffu!** (kui tarwis=joostes).

§ 208.

Laskewiis — Родъ огня.

Ahela kõwendamine — Усиленіе цѣпи.

§ 216.

Pikendus — удлинение.

Tibendus — сгущение.

IV. Peatük k.

Pataljoni õppus.

§ 220.

Ratsakäskjalg — Конный ординарецъ.

Marsi kolonn — походная колонна.

Roodridam — Строй по ротно.

Sõjakäik — Походъ.

§ 237.

Trummarid (sarwepuhjad) pataljoni paremale
(wasakule) tiiwale!

§ 238.

Trummarid (sarwepuhjad) pataljoni ette!

§ 251.

Pataljon, jagude kaupa paremalt (wasakult).
Niisugune rood ette!

§ 252.

Pataljon reſerwi kolonni!

§ 255.

Roodudeks=**marſs**! — По-ротно-стройся!

VI. Peatükk.

Rooduwaatus. — Смотрь роты.

§ 292

Waatusmaks ridastakse rood harutud rida=mas, rühma kolonnis ehk kudas kästakse.

Harutud ridamas ja rühma kolonnis asub roodu=ülem roodu keskkoha ees rühma distantšis. Rühma ülemad igauks oma rühma paremal tiwal esimeses wiirus.

Kui ülem roodule 100 samm peale ligineb, kamandab rooduülem:

Terwituseks = **Wött(a)**!

Wöttel pööravad kõik wäelased pead ülema poole.

Rooduülem teeb kamandu peale möögaga eelwötte ja läheb ülemale wastu, lasseb temast kabe samm kaugusel mööga alla ja ennast nimetades, annab ülemale raporti, astub samm kõrwale ja saadab ülemat rinnet mööda.

Ülemalt märki saades astub rooduülem roodu keskkoha ette ja kamandab:

Jalale = **Wött(a)**!

Kui rood on püsijeta, siis kamandab rooduülem wanema ülema terwituseks:

1) Walwel = **WaiF!**

2) Paremale (wasakule) = **Waat(a)**!

3) Herrad ohwitserid!

Teise kamandu peale pööravad kõik wäelased pead ülema poole ja kolmandaga tõstavad ohwitserid käe peakatte juurde.

Ülema rinde eest läbiminekul ja temalt käsu saamisel aneab roodu ülem uuesti kamandu:

Berrad ohwitserid!

mille järele kõik wäelased pead otse pöörawad ja ohwitserid käed alla lasewad.

Roodu paraadmars.

Rood wõib paraadmarsil läbi minna: harutud ridamas, kolonnides ehk roodu osade kaupa, nagu kästakse.

Paraadmarssi eel, roodu kästud wiisil ümber ridastades, asub roodu ülem roodu kesk-koha ette rühma distantssis.

Selle järele kamandab :

Paraadmarssi! — Къ цермоніальному маршу. Selle kamanduga asuwad trummarid ja sarwepuhujad 10 sammu roodu ülema ette ja orkester kästud seisukohale.

Kui nimetatud ümberpaigutamised lõpul, kamandab rooduülem, terwe rooduga libimiseks.

- 1) **Õlale wött(a)!**
- 2) Rood, joondu paremale!
- 3) Käies **mars!**

Roodu osadena — Частями роты.

Läbiminekuks kamandab roodu ülem:

- 1) **Õlale wött(a)!**
- 2) Rood, rühmadeks! — Рота по взводно!
- 3) Niimitme roodu distant (kaugus).
- 4) Joondu paremale.
- 5) Esimene rühm! (näitlikult).

Viimase kamanduga läheb I-se rühma ülem rühma keskkoha ette, asudes 2 sammu roodu ülema järele, samal ajal kamandades :

- 1) Esimene rühm, joondus paremale,
- 2) **R ä i e s - Mars!**

Selle kamandu järele algab liikumist terve rood, misjuures teine rühm, jõudes esirühma liikumise algkohale, teeb sammu koha peal ja joondub.

Kui eelmine rühm jõuab määratud distantfi kamandavad järgnewate rühmade ülemad, asudes järjekorras, rühma keskkoha ette 6—8 sammu kaugusele „Edasi!“

Roodu ülem, 20 sammu enne paraadi wastuwõtjat ülema, teeb mõõgaga eelwõtte, ja 8 sammu kaugusel lasseb mõõga alla, pöörates pead ülema poole.

Neli sammu ülemaast mööda minnes teeb ta uuesti mõõgaga eelwõtte ja läheb ülema juurde, asudes allapoole oma otsekoheseid ülemaid. Siis, mõõka alla lastes jääb roodu ülem sinna, kuni rood mööda on.

Kui terve rooduga läbi minnes roodu ülem mõõga alla lasseb, pööravad kõik wäelased pead ülema poole ja jätawad nad sellesse seisukorda, kuni rood ülemaast 4 sammu mööda jõuab.

Kui paraadmarsil on wäelased ilma püsijeta siis pöörab rooduülem 8 sammu enne ülemaat pea tema poole, pannes kätt peakatte juurde.

Samal ajal teewad sedasama kõik ohwifserid, kuna sõdurid pead pööravad. Uhtlasi lõpetawad siis kõik käteliigutamise.

Pataljoni paraadmarsis.

§ 324.

- 1) Õlale=Wõtt(a)!
- 2) Pataljon, joondus paremale.
- 3) Käies=**Marsis!**

§ 325

Pataljoni osadena:

- 1) Roodudeks(rüh= По ротно (по взводно, madeks, poolroodudeks) по полуротно)
- 2) Ühe liinuri distantis (niimitme rühma kaugus).
- 3) Joondus paremale.
- 4) 1=ne rood, (1=ne rühm ehk 1=ne pool=rood).

Esiosa ülem — К-ръ головной части:

- 1) Õlale=**Wõtt(a)!**
- 2) 1=ne rood (1=ne rühm) joondus paremale!
- 3) Käies=**Marsis!**

Karnisoni kord.

Karaulis nimetakse sõjariistus sõjawäe meeskond, mis on määratud kroonu varanduste ja wahi all olewate isikute walwamiseks, seltskondlike korra kindlustamiseks ja austuse ülesnäitamiseks. Karaulide üleüldine kohustus on hoida awalikku julgeolekut oma seisukoha ligiduses.

Karaulid seatakse oma tähtsust mööda: ohwitseride, alamohwitseride ehk kaprallide alla, keda karauli ülemateks nimetakse.

Tunnimeeste posti peale juhatajateks määratakse üks ehk mitu isikut, keda nimetakse paigutajateks. Kaprali karaulis täidab paigutaja kohuseid karauli ülem ise. Karaulid seawad enda seast wälja tunnimehed.

Tunnimeheks nimetakse iga soldat, kes püsiga ehk paljastud külma sõjariistaga (mõegaga) posti peale pandud on.

Sisemine kord Karaulis.

Karaulis peab walitsema waikus ja kord; isikutele, kes karaulis on, keelatakse loata lahkuda karauli ruumist, juua joowastawaid jooke, laulmine, muusika ja igasugused mängud.

Tunnimeeste paigutamine ja wahetus.

Tunnimehed wõiwad olla wälimised ja sise-
mised, mõlemad — üksikud ja paaris.

Tunnimehi wabetakse iga kahe tunni tagant. Waikse ilmaga üle 15° külmajuures, samuti ka wäiksema külma, kuid tuulise ilmaga — iga tunni tagant; samati tebakse suure palawuse ajal.

Wahiposti üleandmine seisab selles, et endine tunnimees uuele seletab: „post niisugune . . . . . walwama peab seda ja seda (loeb ülesse kõik sellesse postisse puutuwad kohused)“. Kui üleandmisel on lukud ja pitsatid, siis ütleb: „Üle andmiseks on ...“ (loeb üles kõik edasiandmiseks olewad asjad). Sealjuures peab tunnimees ühes paigutajaga järele waatama, kas nad korras on, niisama aitode ukseid, kastid j.n.e.

Tunnimeeste üleüldised kohused.

Tunnimehe isik on puutumata. Tunnimees peab:

1) Hoolelalt walwama oma posti ja kõiki, mis tema walwe alla usaldatud, ta ei tohi omalt kohalt wabetuseni ehk ära kutsumiseni milgil tingimisel labkuda.

2) Kui läheduses sünnitakse korratusi, rahurikkumisi, siis peab tunnimees selle lõpetama. Selle korraldamiseks üksikult jõuetu olles peab ta sellest mingisugusel teel karauli ülemale teadustama, sealjuures aga posti walwe alt mitte ära lastes.

Tunnimees ei tohi oma alalist walwet posti üle tähelepaneku teisale juhtimise läbi lõdwendada. Tunnimees ei tohi püssi käest ära panna ega seda kellegile anda.

Tunnimehel on keelatud: istuda, magada, süüa, juua, suitsetada, laulda, rääkida kõrwaliste isikutega ja raba ehk mingisuguseid asju wastu wõtta, olgu wõi hoidmiseks, keelatakse ka oma loomulikke tarwidusi täita.

Tunnimees peab karauli ülema, karauli alamohwitseri ja oma paigutaja käskusid täitma. Ainult need isikud võivad tunnimeest postilt ära kutsuda ehk wabetada.

Tunnimees peab weel wastama garnisoni ülema, komandandi, karaulide kordniku, tema abi ja kõigi oma otsekoheste ülemate küsimuste peale.

Wälistel postel võib tunnimees käia terwet oma walwe all olewat platsi mööda ja hoida püssi kuidas kohasem.

Tunnimehel peab püsj wahihoones enne postile minekut 4 padrunita laetud saama. Kõik patruunid peawad padrunita magasinis olema ja kukk maha lastud.

Püssi laadimine ja tühjendamine posti pealt tules sünnib paigutaja ülewaatel.

Tunnimehed, patrullid ja wangide saatjad võiwad sõjariistu tarwitada:

- 1) Oma wahialuse isiku ehk posti kaitseks,
- 2) Jseenda kaitseks ja
- 3) Arestandi wastu, kes põgeneda katsub.

Igal juhtumisel, kus võimalik on abi kutsudes ehk kuritahtlisi isikuid hoiatades sõjariista tarwitamist ära hoida, peawad tunnimehed seda tegema.

S a l a s õ n a (пропускъ).

Mõnel postil kohustakse tunnimehi ainult neid isikuid läbi laskma, kes teawad salasõna, mis tunnismärgiks on, et tunnud isikul tõesti õigus on läbi minna. Niisugusel postil küsib tunnimees igalt isikult: „mis sala sõna?“ ja ei laske selle mitte teadjat läbi.

Salasõnaks tarwitatakse alati mingisugust sõjawäele tuntawat asja nimetust, nagu: püsj, mõek, piik j. n. e.

Karauli rewideerida wõiwad garnisoni ülem, komandant, karaulide kordnik, tema abi, komandandi adjutant ja oma otsekohesed ülemad rooduülemast peale.

Paigutaja Kohused.

Paigutaja peab teadma oma postide arvu, asupaika ja tunnimeeste iseäralised kohused igal postil.

Paigutaja täidab ainult karauli ülema ja karauli alamohwitseri käskusid.

Karauli tulles wõtab ta üle endiselt paigutajalt kõik postide kohta käiwad kohused.

Tunnimeest kohale wiies peab paigutaja vaatama, kas kõik üleantawad asjad, pitsatid j. n. e. terwed ja korras on, kas wana tunnimees posti õieti üle annab ning uus oma kohustest hästi aru saab. Jgasugustest korrustest teatab ta karauli ülemale.

Karauli alam-ohwitser

Walwab karauli teenistuse õige ja täpikäälse täitmise ning karauli sisetamise korra järele. Ta täidab karauli ülema käskusid ja astub tema äraolekul ja haiguse korral karauli ülema asemele.

Karauli tulles wõtab alam ohwitser kõik wahiruumis olewad asjad nimekirja järele üle. Tema walwab wabetuste õigeajalise wäljasaatmise järele.

Karauli ülema Kohused.

Wahiparaadi lõppemisest käib karaul täieliselt karauli ülema alla, kes iga karauli liikme

eest wastutaw on, mispäraft temale iga ühe kohused karaulis kõigiti teada peawad olema.

Karauli ülem täidab karnisoni ülema, komandandi ja karaulide kordniku käskusid.

Karauli ülemale on keelatud: wabitoast lahkuda, kõrwalisi isikuid oma juurde lasta, ennast riidest lahti wõtta ja sõjariistu ära panna, kedagi karaulist wabastada, tunnimehi juurde nimetada, ära jätta ehk ümber paigutada.

Karauli ülem wõib käskida karaulil sõjariistu tarwitada, tagajärgede eest wastutamata:

- 1) Walwatawa isiku ehk posti kaitseks,
- 2) Karauli enda kaitseks,
- 3) awalikul arrestantide wastuhakkamisel ja põgenemise katsel.

Sõjariistade tarwitamise wiisi otsustab karauli ülem, kuid enne sõjariistade tarwitamist peab ta hoiatama.

Karauli ülem wõib aegajalt tunnimeeste tähelepaneku ja hooljuse rewideerimiseks karauli hulgaft mehi wälja saata, ja nimelt nende seast, kes enne seda postilt tulnud. Tarwiduse korral wõib ta paigutaja nendega ühes saata.

Kui mõne tunnimehe posti üleandmisel on korratusi, nagu pefsatite rikkeid jne., ilmsiks tulnud, siis annab karauli ülem sellest otsekohes karaulide kordnikule teada.

Peawahil on karauli ülem kohustatud:

1) Walwama arrestantide kinnihoidmiseks makswa korra täitmise üle,

2) Arrestantide põgenemist ära hoidma, ja

3) wangidele toodawa sõõgi hääduse ja õigeajalise kättetoimetamise järele walwama.

Karauli wabetusel wõetakse arrestandid üle, wõrreldes nimekirjaga, mis endise karauli ülema poolt alla kirjutatud.

Karauli ülem peab reawahi ruumidesse puutuwad korratused kõrwaldama sellega, et neist asutusele, kelle alla peawabt kuulub, otsekoheteatav.

Karauli ülem teatab arrestantide poolt temale antawatest kaebtustest karaulide kordnikule, nendes toodud põhjendusi enne kindlaks tehes.

Arrestantisiid wõtaw karauli ülem wastu nende isikute korraldusel, kes temale käskusiid wõiwad anda.

Arrestantisiid wabastada ehk kufagile saata wõib ta ainult komandandi korraldusel.

Arrestandi põgenemisest teatab karauli ülem wiibimata ligemale kaitseleidiu ehk miilitja postile ja karaulide kordnikule.

Wangide wiijate kohused.

Arreteeritud isikute saatmiseks nimetakse meeskond (komando) karauli hulgast ehk iseseiswalt. Saatjad on kohustatud:

- 1) Ära heidma wangide põgenemist,
- 2) Wangile mitte lubama kõrwaliste isikutega mingisugust tegemist teha.
- 3) Wangide isiklise julgeoleku kallale kippumisel neid kaitsema ja
- 4) Wangide põgenemisel sõjariistu tarwitama.

Ühe wangi wiimisel asenewad saatjad kabel pool kõrwal, 3 saatja juures käib üks järel, suuremal arwul käib üks ees, teised külgedel ja wanem järel.

Räffjalad nimetakse suusõnaliste käskude edasiandmiseks ja kirjade määratud kohtesfe wiimiseks. Nad ei tohi oma ülesande täitmisel kubugile ilma loata sisse minna, peawad suusõnalise teate just määratud isikule edasi andma ja kirjade wiimise juures wõtma nende äraandmise üle allkirja

Patrullid.

Patrullid määratakse neile juhatud piirkondades elanikkude rabu ja julgeoleku kaitseks.

Patrullide arwu ja suuruse määrab Kaitseliidu juhatus. Nad peawad neile antud piirkonda mööda liikuma. Püüsid on nelja padrunita laetud.

Igal patrullil peab oma wanem olema.

Patrullid käiwad Kaitseliidu ülema ja linnades ka komandandi alla.

Patrullid saadetakse wahikorra ülema poolt waheldamisi wälja.

Nad peawad igasugust rahurikkumist takistama ja tarwilisel korral rahurikkujaid wahikorra ruumidesse toimetama. Patrull peab määratud ajal tagasi tulema ja kõigist tehtud tähelepanekuist ja oma tegewusest wahikorra ülema aruandma.

Kus õösel liikumine ilma lubata keelatud on, peab patrull kõik ilma lubata isikud kinni pidama.

Tulekahju ehk mingisuguse õnnetuse korral tema piirkonnas peab patrull sellest kohe teatama.

Patrull ei tohi kusaigile sisse minna, kõrvalisi asju toimetada ega kellegiga jutuajamisesse astuda.

Patrullid täidavad wabikorral olles ainult Raitfeliidu ülema, wabikorra ülema ja linna kdmmandi käskusid.

Jubtnöör püsilaskmiseks.

Püsilaskmiseks nimetakse raua õõnsusest kuuli väljatõuge püsirohuft tekkinud gaaside mõjul.

Lennates teeb kuul oma raskuse tõttu lookjoone, mis nimetakse kuuli lendjooneks (линія полета пули)

Punkt, millesse laskeriist laskmisel juhitakse, nimetakse sihtpunktiks.

Joon, mis läheb laskja silmast üle sihtraua lõike ja kirbu ülemise ääre sihtpunktisse, nimetakse sihtjooneks (линія прицѣливанія).

Wahelaskjast kuni lendjoone ja sihtjoone läbilõikeni nimetakse kuuli lendkauguseks (дальность полета пули). Nimetud kaugus on seda suurem, mida kõrgemale tõstetud sihtraud.

Kui kuulil raskust ei oleks, siis lendaks ta laskmisel saadud joonel otse edasi ja sattuks sihtpunktist kõrgemale, aga et kuuli jooksu peale tema raskus mõjub ja õhk tema lendu takistab, siis jookseb kuul lookjoonel, sattudes mitte punktisse, kubu juhitud püssi kanaali telg, waid pisut allapoole. Kauguse suurenemisega peab ka püssi raud teatava osa kõrgenema. Õigeks püssi raua juhtimiseks on sihtraud (прицѣлъ) ehitatud. On sihtraud märgi kauguse järele õieti seatud, siis tõuseb püssiraud sihtimisel ise tarwilise määra sihtpunktist kõrgemale, nii et kuul märki wõiks sattuda.

Märkilaskmiseks on vaja püsji õieti märgi peale juhtida, misjagune tegewus sihtmiseks nimetakse. Sihtmiseks on vaja: teraselt märki filmas pidada ja sihtpunkt wälja walida, pahem film kinnipigistada ja paremaga waadata läbi sihttraua lõike (прорѣзь прицѣла) kirbu (мышка) pääle, hoides kirbu ülemist ääri lõike keskpaigas, liinis wiimase äärtega (joonist. № 1).

Selharjutusel õppida sihtima selgelt joonistatud rõngasse walgel alusel, kus ka sihtpunkt ära tähendatud, püsji altpoolt ülesse tõstes. On sihtija küllalt wilunud nimetud märgiga, siis märki tumedamal alusel ette seada j. n. e., et laskja harjuks iseseiswalt mitmesugustes oludes ruttu sihtpunkti leidma.

Sihtimisel kui ka püsilaskmisel peab kütt wabalt seisma, sest ebaloomulik keha hoidmine segab laskjat ning püsji kindlat seisju, mis isearanis tuntaw püsti ehk põlwelt laskmisel. Laskja physilisi omadusi täbele pannes wõib laskmist lubada ühtewiisi parema ehk pahema käe pealt.

On püs õigel sihtjoonel, siis nimetisõrmega päästikut (спусковой крючокъ) hinge kinni pidades wajutada ja waadata, et kirp ühel joonel püsiks sihttraua lõike keskpunktiga.

Wõtted laskmiseks jagunewad kahte osasse: 1) eelwõtted — laadimine ühes sihttraua seadmisega ja 2) laskmine — sihtimine ja kuke mahatõmbamine. Lasta wõib seistes, põlwelt ehk lamades. Täbele tuleb panna, et püs kindlalt wastu õla jaoks hoitud. Põlwelt lastes toetada pahemat küünarnukki mitte pahema põlwe otja peale, waid tahapoole ehk alamale. Tarwitakse laskmisel mingit alust, siis paigutada teda raua alla sihttraua kohale.

Lamades lasknijeks pöörata pool ringi paremale poole, pahemat jalga mitte juurde tõmmates heita pahema külje ja küünarnuki peale, püssi selle juures otsaga märgi poole hoides ja laega wastu maad toetades täis laadida, siis mõlemale küünarnukile toetades püßs palgele wõtta.

Märki mittetrehwamise põhjused.

Jsegi õige sihtraua kõrgusega ja kõigi sihtimise reeglite täitmisega ei ole langepunkt (точка попадания) ühine sihtpunktiga, sest selleks segawad mitmed põhjused, — nagu:

Korratused püssi juures: kirp on wigane ehk kohalt liikunud, sihtraua raam on kõwer ehk liigub, raud kõwer, raua õõnsus on korratu puhastamise tagajärjel rikutud ehk roostes, kriimustused ja praod rauas, walesti ühendatud rõngad ja tikk. On kirp nihkunud paremale poole, siis lendab kuul pahemale poole sihtpunktist (ja wastupidi).

Niske ja külm (tibe) õhk wähendab kuuli lendkaugust, kuna kuuw ja õre õhk suurendab seda.

Tuul külje pealt kisub kuuli märgist alla tuule kõrwale, mille tõttu sihtpunkt rohkem peale tuule tuleb wõtta.

Seljatagune tuul suurendab kuuli lendkaugust, tuul wastu — wähendab seda.

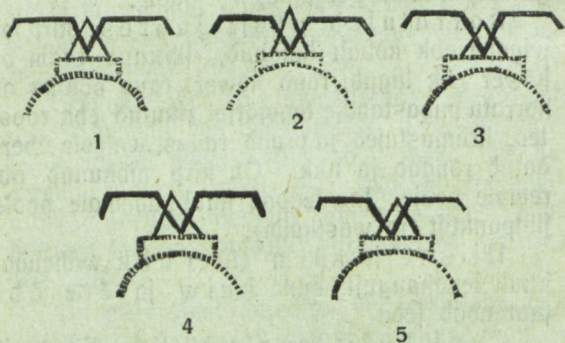
Oskamatus wõtta alati õiget kirpu sihtraua löike keskel ja liinis tema ülemise äärega. Kui kirp wõetakse kõrgemale (joon. 2) sihtraua löike äärtest, siis lendab kuul kõrgemale sihtpunktist (ja wastupidi, joon. 3).

Kui kirp on hoitud pahemale (paremale) löike küljele (joon. 4 ja 5), siis lendab kuul paremale poole (ja wastupidi).

Kui sihtimisel hoitakse püsi langes paremale (pahemale) küljele, siis lendab kuul paremale (pahemale) poole sihtpunktist ja kuuli lendkaugus väheneb.

Kui lasaja, kartes põrutust, seab õla liigette ja püsi ei saa kindlalt vastu õla hoitud.

Kui lasaja kauguse määramisega ekfib, aletades märki kaugemal tõelist wabet ja seab sihtraua kõrgemale tarwidust, siis lendab kuul üle märgi, ehk oletades märki ligemal, seab sihtraua madalamale, siis ei lenda kuulid märgini.

Püsi puhastamine.

Et püsi enam ehk vähem korralikult puhastada, läheb tarwis: a) rentsel (протирка), b) puhtad ja kuiwad lapid ehk takud, c) puust tikukesed, d) püsi määre ja petroleum.

Püsi tuleb puhastada kobe peale tarwita mist ehk laskmist. Ajapuudusel võib rentsliga, mis niisutud juwel määrdega, talwel petroleu miga, paar korda rauast läbi tõmmata, esime sel wõimalusel tuleb aga põhjalik puhastus ette wõtta.

Rooste peab täiesti kõrvaldama.

Püssi puhastusel tuleb tikk otsast ära võtta, püssi warras ja lukk ühes magasini kaanega välja tõmmata. Püssi märjaks saamise korral tuleb peale raua õõnsuse ja teiste osade puhastust raua kate (ствольная накладка) küljest ära võtta ja kuiwa lapiga niiskuse ära õeruda.

Raua õõnsuse puhastamiseks waja ühepaksune kord takku rentslile ümber mähkida, nii et ta ilma suurema jõupingutuseta raua õõnsusesse mahuks.

Tähele panna, et takud kindlalt rentslile on mähitud, muidu lähewad nad sõlme. Rentslile mähitud takku petroleumiga niisutada. Püßs loodis põlwe wabele võtta ja aeglaselt kuid sorawalt liigutada püßsiwarrast raua õõnsuses ülemisest otsast kuni patrunite ruumini, 3—4 tõmbe järele tuleb takkusiid wabetada, kuni neile mustust enam külge ei jäe.

Juhtub rentsel warda otsast wabanema ehk wardaga raua õõnsusesse kinni jääma, siis tuleb sinna soojendatud määret walada ja paari minutilise ootamise järele katsuda warrast sõrdlemisi weikse tõmbega wabastada. On aga sel tugewamat tõmmet waja, siis püßs parandusele anda.

Püßsi lukku wõib, nagu kõiki teisi püßsi osasid lahti wõetult ehk kinniselt puhastada. Algußes kuiwa lapiga hoolega puhtaks õeru, siis määrdega niisutatud lapiga üle tõmmata.

Püßsi hoidmine.

Jga isik, kelle tarwitada püßs on usaldatud, wastutab tema korrasolemise eest. Püßsi üleandmise juures karauli wabetusel peab üle-

andja kui ka wastu wõtja püsijid järele waatama, et nad korras oleks.

Külma käes seisnud püsji tuleb järkjärgult soojemasse ruumi paigutada.

On see aga wõimata, siis tuleb püsji osadele tekkiw niiskus kuiwa lapiga ära pühkida.

Püsji ei tohi kunagi põrutada. Iseäralist hoolt peab kirbu ja sibtraua raami eest pidama.

Püsji luku rikkeminemise eest hoidmiseks ei tohi teda asjata kinni ega lahti tõmmata.

Püsji laadimisel tähele panna, et patrunid takistamata omale kohale aseneks. Takistuse korral peab selle põhjuse üles leidma. Laetud püsji tuleb lukk wõimalikult wastamiseni paremale poole käänata õnnetuste eest hoidmiseks.

Kodus tuleks püsjs kuiwale kohale — seinale riputada ja püsji lukk lahti käänata.

Püsji seljas kandes tähele panna, et riim küllalt wastupidaw oleks. Raudtee-sõidul wõetakse tikk püsji otsast ära. Püsjs hoitakse, kui selletarwis iseäralised kohad puuduwad, loodis põlwede wabel.

Wäljakord.

(Полевая служба).

Jgas maakohas leidub kinke ja madalikke, mis raskendawad ehk kergendawad sõjawägede tegewust.

Rünkline maakohd warjab meid nii pääletungimisel kui ka kaitsmisel waenlase silma ja tule eest ja aitab meil teda hästi näha ja tabada. Liiga mäGINE maa raskendab aga sõja wäe liikumist, iseäranis wooridel ja suurtükiväel, sellepärast on sõjategewuses alati waja maakohde omadusi meie hääks kasutada, s. o. hoida ennast kindlalt warjatuna, püüdes waenlast hästi näha ja tabada.

Eksituste ärahoidmiseks liikumisel tarwitakse kaartisid ja plaane. Alati on tarwis teada, kus asuwad ilma kaared — selleks tarwitakse kompassi.

Kompassi puudusel peab oskama teed leida päikese, tähtede ja teiste märkide järele. Puudest langewa päikese warju abil on wõimalik otsustada, kus mingisugune kohd asub. Nimelt seisab kell 12 päike alati lõunas ja wari langeb otse põhja.

Öösel wõib orienteerida põhja-naela abil. Puude ja kiwide põhjapoolsel küljel kasvab sammal.

Wägede kaitsemine sõjakäigul.

Wägede kaitseks liikumisel saadetakse wastase poole wäeosad wälja, mis nimetakse pealetungimisel — eelwägedeks (авангардъ), taganemisel — järelwägedeks (арьергардъ).

Oma kaitseks saadab eelwägi wälja peaja tiibsalgad, järelwägi — seljatagused ja tiibsalgad.

Pea ja seljatagused salgad saadawad enda kaitseks wälja wastase poole liikuma walwetõkke (походная застава), wiimane aga — piilkonnad (дозоры).

Dolgu suurused wäeosad saadawad wälja eelwäe, liikuma walwetõkke ja piilkonnad, 1 2 bataljoni saadawad wälja liikumad walwetõkked ja piilkonnad, rood saadab piilkonnad. Walwetõkke suurus on wähemalt 1 rühm ohwitseri juhatusel.

Piilkond saadetakse umbes $1\frac{1}{2}$ wersta ette poole. Piilkonnad ei tohi üksteist filmist kaotada.

Sõjawägede liikumist kaitswate piilkonde ülesanne seisab waenlase ülesleitmises õigel ajal ja oma sõjawägede kaitsemises ootamata waenlase pääletungimise eest.

Waenlase leidmiseks uuriwad piilkonnad kõik ees- ja küljelolewa maakoha läbi, iseäralist tähelepanekut pöörates asjade päale, mis waenlast warjata wõiwad, nagu: metsad, põõsad, orud j. n. e.

Teel wastutulewaid inimesi peawad piilkonnad kinni ja saadawad oma ülemuse juurde.

Tuld, suitsu, sõjariistade läikimist ja tolmu waenlase poolt märgates annob piilkonna wa-

nem sellest kobe walwetõkke ülemale teada, jatkates sealjuures luuramist.

Dauguga annab piilkond waenlase ligidusest ainult siis märku, kui ta temaga ootamatult kokku põrkab ja teate saatmiseks aeg puudub.

Waenlase lähenemisel peab piilkond wälja selgitama waenlase jõu ja liikumise sihi.

Peatusel jääwad piilkonnad liikumise korras seisma.

Piilkonnas olewad mehed peawad üksteise filmapiiril liikuma. Kus liikumine teede kõrwal wõimata, seal saadetakse piilkonnad kõrwal teedele ette, kust nad kolonni läbiminekul tema lõppu asuwad.

Kõik teated annab piilkond käskjalgade läbi, suusõnaliselt, kirjalikult ehk signalide abil.

Õjawägede kaitse puhkusel.

Puhkawate sõjawägede kaitseks saadetakse wälja walwe jalgad (сторожевые отряды) kes on kohustatud:

1) Waenlase peale tungimisel teda tagasi lööma ehk kinni pidama, kuni walwatawad wäeosjad endid labinguwalmis seawad.

2) Waenlast kinnipidades selgitama, kui palju ja kus ta peale tungib.

3) Waenlase luurajaid takistama meie wägede üle teateid kogumast, igal juhtumisel neid wangi wõttes.

4) Hoida meie peawägesid waenlase suurtüki ja püsi tule eest.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

Roodu walwe piirkond (сторожевой участок роты) jaguneb walwe tōkete piirkondesse. Üks neist nimetakse pea-walwetōkkeks ja jääb teiste toetuseks. Rood paneb wälja mitte üle 4 walwetōkke. Jga walwetōke paneb wälja walwuri (часовой) enda kaitseks.

Walwetōkked seatakse wõimalikult teede peale ehk nende lähedusesse ja asetakse kaitseks sündsatesse kohtadesse, mida waja-duse korral kindlustatakse. Sarnaste kohte puudusel ehitakse kaewikud; oma piirkonna kaitseks jaadab walwetōke enese ette wäljakaraulid (полевой караул) kohtadele, kust parem ümbrust walwata ja üksteist silmaspidada. Öösel on mäe alt ülesse parem näha kui ülewalt alla, seepärast tuuakse wäljakaraulid ööseks mäe külje peale. Waenlase poole jaadetakse kõrgustiku teisele küljele salad (секреты).

Lahtisel ja lagedal maakohal, kus kaugele näha, wõib walwetōke päewal enda kaitseks wälja panna ainult walwuri. Wälja karaulid seatakse walwetōkkest umbes $\frac{1}{2}$ wersta ettepoole wälja. Igas karaulis on wähemalt 7 meest karauli ülemaga ühes arwatud. Peale karaulide wõib weel salad iseäranis warjatud kohtadel wälja panna.

Iga wäljakaraul jaadab enda hulgast walwamiseks ja kaitsmiseks walwe posti wälja, kubu kuuluwad walwur ja tema abi. Walwur ühes abiga asuwad ligistikku karauli eel, kohal kust kergem walwata ette ja külgede poole. Nad peawad waenlase eest warjatud jaama, mille tõttu wõiwad kõikides seisanditas olla; asub aga walwur puu otsas, maja katusel j.n.e., siis peab abi maapeal asuma ja igast täbele

pandud muudatusest karauli ülemale teadustama. Postid peawad päewal üksteist nägema. Öösel saawad nende wabel walwetõkke poolt piilkonnad (дозоры) wälja saadetud. Walwur ja tema abi täidawad karauli ülema, walwetõkke ülema ja walwe piirkonna ülema käske.

Walwur on kohustatud :

1) Oma koha pealt mitte lahkuma,
2) terawalt tähele panema, mis waenlase pool sünnib ja kõigist oma abi kaudu karauli ülemale teatama.

3) Mitte kedagi walwatawate sõjawägede poole läbi laskma, peale oma roodu salade, piilkandade ja otsekoheste ülemate. Kõiki ligi newaid isikuid käseb hüüdega: „seisa“ paigale jääda, kuid nendega rääkida ei tohi. Ei jää hüüetaw seisma siis peab teda märkidega hoiatama enne tema peale laskmist.

Waenlase sõdurite peale wõib lasta ilma hoiatamata, kui nende wangi wõtmise wõimalus puudub.

4) Waenlast nähes andma karauli ülemale teateid waenlase postide ja igasuguste nähtuste ja häälte üle waenlase poolel, olgugi need tema oma arwates tähtsusetad.

Walwur ühes abiga jätawad ranitsad karauli; on täiesti wakka ja ei suitsjeta, hoides püsfi laskewalmis.

Wahi posti (наблюдательный постъ) kohused on juhatud punktiist walwata waenlase tegewust. Wiimase ilmumise puhul talitab ta olukorra järele, saates õigel ajal teateid, mis saadud wahipunktis.

— Eelseiswa maakoha järelwaatamiseks, sidadeks teiste walwetõkete ja wäljakaraulide tegewuse rewideerimiseks saadetakse walwetõkete

poolt välja piilkonnad, kubu määratakse 2—5 meest.

Eelseisva maakoha järelwaatamiseks saadetud piilkonna meeskonnast nimetakse üks wanemaks. Temale teatakse liikumise siht ja wastuhüüe (ОТЗЫВЪ). Liikudes peawad nad võimalikult ettewaatlikud ja walwsad olema, ei tohi kõwasti rääkida ega suitsetada.

Maakoha järelwaate piilkond saab kindla ülesande käigu sihi, kestwuse ja tähelepaneku kohta, liikumisel waatab järele kõik warjatud kohad. Üksikute waenlase sõdurite trehwamisel peab piilkond nad wangi wõtma, ligema välja karauli kätte toimetama ja ringkäiku jätkama; suuremate salkade ja pealetungimise puhul waenlase järele hiilides sellest walwe tõkkele teatama.

Sideks saadetud piilkond peab määratud kohale ilmumisel teatama kõigist teel saadud nähtustist ja tagasi tulles oma välja saatjale käigu järelduste üle aru andma.

Piilkond karauli tähelepaneku rewideerimiseks peab selgusele jõudma, kas karauli meeskond on küllalt walwas.

Oma inimese waenlase ja wõera isikutega ära wabetamise eest hoidmiseks teatakse walwe teenistust kandwatele wäeosadele salasõna (ПРОПУСКЪ ja wastuhüüe (ОТЗЫВЪ), mis nimetakse iga ööpäewa peale eraldi. Nad algawad ühe algustähega, wastuhüüe — linna nimetus, salasõna — sõjawäesse kuuluw asi, nagu: mõek, piik, püfs j. n. e.

Salasõna on oma inimeste ära tundmiseks ja teatakse kõigile walwajate osade meeskondedele.

Wastu hüüe antakse ainult mõningatele teada.

Sõduri kohused abelridamas.

Abelridamas peab olema wakka ja tähelepanelik. Abelridamas olejatele lubatakse iseiswalt omale aset walida, nii seisest kui liikudes.

Jga sõdur peab :

1) Teadma ja mõistma tema roodu, rühma, jao ja lüüle antud ülesannet.

2) Seltsimeestega alati sidet pidama ja käskusid abelat mööda edasi andma.

3) Jgas olukorras oma ligema seltsilistele abi ja nõu andma.

4) Mitte mingil ettekäändel abelast ilma loata lahkuma.

5) Otsima temale kättejuhatud märgile trehwawaks tuleandmiseks sündsa koha, kus oleks ise warjatud waenlase tule eest.

6) Tuld awama ülemuse korralduft mööda. Ainult ligidal olewa waenlase peale võib iseiswalt tuld anda, kui eraldi keeldu ei ole.

7) Kamandu järele „Õredalt tuld“ laskma korda mööda; kamandu peale „Sagedalt tuld“ — laskma tihedalt väljaspool järjekorda, igal juhtumisel aga tähelepanelikult sihtrauda seada ja tabawalt sihtida, hoolitsedes padrunit tagawara täienduse eest, ärawõttes abelast lahkuwatelt sõduritelt nende laskemoona.

8) Rühma ehk jao ülema wile peale tule andmise lõpetama.

9) Jooksul wäeosades, kamandu peale: „Edasi=joostes“ kiirelt ülesse hüppama ja kättenäidatud kohale jooksuma

Kamandu peale „Seisa“ kobe maha heitma ja otjima omale kohase aseme.

10) Tormijooksul kamandu peale „Edasi“, kiirelt üles tõusma ja jooksuma näidatud sibil, kus juures jooksu peal lasta wõib. Hüüdega: „Burraa!“ jooksta waenlase peale, ligema ülemuse juurde jooksul koomale hoides.

11) Kui käsu ootamiseks aega ei ole, siis talitama iseseiswalt, hoolitsedes kõige pealt üldise eesmärgi saawutamise ja waenlasele wõimalikult suurema kahju tegemise eest.

12) Kui waja, asuma langenud ülema kohale ja temast algatud ettewõtet jatkama.

Lübike oskusõnade walik. *)

1. Ridamkord.

Ridam, a — строй.

Ridanema — строиться.

Ridastama — строить.

Ridastus — построение.

Ridamohwitser — строевой офицеръ.

Ridamjoldat — строевой солдатъ.

Ridamik — строевикъ.

Koodu ridastus — построение роты.

Koondridam — сомкнутый строй.

Labkridam — разомкнутый строй.

Barutud ridam — развернутый строй.

Abelridam — разсыпной строй.

Jalgridam — пѣхотный строй.

Katsjaridam — каваллерійскій строй.

Ridamkord — строевой порядокъ.

Räsk — приказъ.

Räsutus — приказаніе.

Selkamand — предварительная команда

Täitekamand — исполнительная команда,

Rinne, de — фронтъ.

---

*) Raamatust Eesti komandu sõnad jalawäele

- Тiib. wa — флангъ
Тäisrida — полный рядъ.
Poolikrida — неполный рядъ.
Wabe — интервалъ
Faugus (distant) — дистанція.
Kolonn, i — колонна
Kolonne löpp — хвостъ колонны.
„ alge — голова „
„ ulatus — глубина колонны.
Leppemärk — условный знакъ.
Signal — сигналъ.
Lähtekoht — исходная точка.
Kogukoht — сборный пунктъ.
Algõppus — начальное ученье.
Üksjõppus — одиночное ученье.
Pide, me — обойма.
Märk — мишень.
Sihtraud — прицѣль.

2. Wäljakord.

- Piirkond — дозоръ.
Piilur — дозорный.
Wäljakaraul — полевой караулъ.
Walwetõke — сторожевая застава.
Tunnimees — часовой.
Abitunnimees — подчасокъ.
Side — связь.
Sideriilur |
Tiib „ |
Eel „ | дозоръ для связи.
Taga „ |

- Walwefalk — сторожевой отрядъ.
Eelwägi — авангардъ.
Järelwägi — арьергардъ
Liikuw walwetöke — походная застава.
Sala — секретъ.
Maakuulaja — развѣдчикъ.
Jalamaakuulaja — пѣшій развѣдчикъ.
Katsamaakuulaja — конный развѣдчикъ.
Sõjakäik — походъ.
Suun, a — направление.

3. Sifemine kord.

- Määrustik — уставъ.
Maawägi — армія.
Merewägi — флотъ.
Tiwiis — дивизія.
Tiwisjon — дивизионъ.
Prigaad — бригада.
Polk (rügement) — полкъ.
Kood, u — рота
Kühm, a — взводъ.
Jagu — отдѣленіе.
Lüli — звено.
Tõõrõod — нестроевая рота.
Meeskond — команда (jagu).
Eskadron — эскадронъ.
Patarei — батарея.
Kamandata — командовать.
Kamand, u — команда.
Koodu korraridaaja — дежурный по ротѣ.

- Korrapidaja ohwitser — дежурный по полку.
Päewnik — дневальный.
Patrull — патруль.
Warahaidja (kaptenarmus) — каптенармусъ.
Toidustaja — артельщикъ.
Jagaja — раздатчикъ.
Kokk — кашеваръ.
Abjukütja — истопникъ.
Lambimees — ламповщикъ.
Koristaja — уборщикъ.
Wataait — цейхгаузъ.
Ladu — складъ.
Toiduladu — продовольственный складъ.
Ambulants — околодокъ.
Seersant (weltweebel) — фельдфебель.
Rühmaülem — к-др взвода.
Jaoülem — к-дръ отъленія.
Kidamees — рядовой.
Sõdur (soldat) — солдатъ.
Lü'iwane — старшій звена.
Polguülem — к-дръ полка.
Pataljoniülem — к-дръ баталіона.
Kooduülem — к-дръ роты.
Tiwiiülem — начальникъ дивизіи.
Käskjalg — вѣстовой, посыльный.
Toimkond — нарядъ.
Toimkonna leht — листъ нарядовъ.
Majanduse jaoskond — хозяйственная часть.
Kidama jaoskond — строевая часть.
Asjaajaja — дѣлопроизводитель.
Laekahoidja — казначей.

4. Kariisoni kord.

- Karauliteenistus — караульная служба.
Krauliülem — начальн. караула.
Raigutaja — разводящій.
Post, =i — постъ.
Wahiparaad — разводъ.
Wahetus — смѣна.
Wahituba — караульное помѣщеніе.
Peawah — гауптвахта.
Signalist — сигналистъ.
Karaulide kordnik — дежурный по карауламъ.
Kariisoniülem — Начальникъ гарнизона
Kamandeeritud — находится въ команди-
(läkitud) (ровкѣ).
Kamandeerituna Tar⁼ — изъ командировки
tu tagasi jõidnud въ гор. Юрьевъ верн.

Wene kolmeliinilise wint- püsi ofade

e estikelsed nimetused ja nende wene-
keelsed tähendused süstemaatilises järjekorras
Warustus Walitjuse ülema käju № 26, 8.
aprillist 1919 a. järele:

1. Wintpüsi — винтовка.
2. Kaliber — калибръ.
3. Model — образецъ.
4. Õõn — каналъ.
5. Kaud — стволъ.
6. Kirp — мушка.
7. Kirbualus — основание мушки.
8. Kirbu tipp — верхушка. „
9. Kirbu aluse õnar — над основанія мушки.
10. Sibing — прицѣль.
11. Sibingi kaelus — прицѣльный хомуть.
12. Sibingi raami wedru — пружина прицѣль-
(ной рамки.
13. Sibingi alus — основание прицѣла или
(прицѣльн. колодка.
14. Sibingi kaeluse kübar — колпачекъ прицѣль-
наго хомута.
15. Sibingi raam — прицѣльная рамка.
16. Radruni pesa — патронникъ.
17. Kuuli awa — пульн. входъ.

ВИННА

- 18. Kaua kamber — ствольная коробка.
- 19. Pealt awa — верхое окно.
- 20. Alt awa — нижнее окно.
- 21. Õnarað — пазы.
- 22. Ûlemine õnar — верняя паза.
- 23. Lips — хвостъ.
- 24. Wõte — выемъ.
- 25. Tugi — упоръ.
- 26. Jaotus= heitja — отсѣчка отражатель.
- 27. Jaotuse laba — лопасть.
- 28. Jaotuse hammas — отсѣкающій зубъ
- 29. Päästu mehanismus — спусковой меха-
(низмъ.
- 30. Päästik — спусковой кручекъ.
- 31. Luku tõke — затворная задержка
- 32. Päästiku wedru — спусковая пружина.
- 33.
- 34. Lukk — затворъ.
- 35. Luku putk — стемель затвора.
- 36. Luku hari — гребень.
- 37. Käepide — рукоятка.
- 38. Sulu nuki peja — гнѣзда соска. личинки
- 39 Sulu — боевая личинка.
- 40. Tombik — выбрасыватель.
- 41. Hammas — зацѣпъ.
- 42, Kukk — куроць.
- 43. Laske winnak — боевой отводъ.
- 44. Kukk — ударникъ.
- 45. Nokk — боекъ.
- 46 Kuke wedru — боевая пружина.

47. Ühenduse plaat — соединительная планка.
48. Padruni šalw — магазинная коробка.
49. Padruni šalwe kaas — крышка магазинной коробки
50. Salwe kaasi riiv — защелка магазинной коробки.
51. Saatja mehanismus — подающий механизмъ.
52. Rõbutis — рычагъ.
53. Saatja — подаватель.
54. Saatja wedru — пружина подавателя.
55. Laad ложа.
56. Lae säär — цѣвье.
57. Lae pära — прикладъ.
58. Lae kaba — затылокъ.
59. Lae renn — жолобъ ложа.
60. Warda alus — шомпольный упоръ.
61. Kaua kate — ствольная накладка.
62. Tääk — штыкъ
63. Täägi tera — лезвье штыка
64. Täägi põlw — колѣно штыка.
65. Ülemine täägi wõru — верхній венчикъ (штыка.
66. Alumine täägi wõru — нижній венчикъ (штыка.
67. Täägi kaelus — хомутикъ штыка.
68. Warras — шомполъ.
69. Warda — шомпольная муфта.
70. Abinõud — приборъ.
71. Ülemine hoidrõngas — верхнее ложевое кольцо.

72. Alumine hoidrõngas — нижнее ложе-
(вое кольцо.
73. Ülemine pannal — верхняя антабка.
74. Alumine pannal — нижняя антабка.
75. Tarwitus abinõud — принадлежность
(винтовки.
76. Õõn kaitse — дульная накладка.
77. Põdruni pesa kaitse — вкладышъ.
78. Puhastaja — протирка.
79. Kruuwi keeraja — отверка.
81. Püsi ribm — ружейный ремень.
82. Sibingi pide — шпилька прицѣльная.
83. Päästiku pide — шпилька спусковая.
84. Kõhutise pide — шпилька рычага.
85. Saatja pide — шпилька подавателя.
86. Warda pide — шпилька шомполя.
87. Sibingi aluse — винтъ пружины при-
wedru kruuwi — цѣльной колодки.
88. Sibingi raami — винтъ пружины при-
kruuwi — цѣльной рамка.
89. Sibingi kaeluse — винтъ пружины хо-
kruuwi — мутика.
90. Lipsu kruuwi — винтъ хвостовой.
91. Tõe kruuwi — винтъ упора.
92. Jaotus-heitja kruuwi — винтъ отсѣчки
(отражателя.
93. Päästiku wedru kruuwi — винтъ спуско-
(вой пружины.
94. Riivi wedru kruuwi — винтъ защелки.
95. Kõhutise wedru kruuwi — винтъ пружи-
(ны рычага.

96. Otsraua kruwi — винтъ наковечника.

97. Kaba kruwi — винтъ затылочный.

Padrunid ja nende osad.

Padruni seltsid.

1. Labingu padrun — боевой патронъ.

2. Õpe padrun — учебный патронъ.

3. Raugu padrun — холстой патронъ.

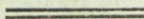
Padruni osad.

1. Kuul — пуля.

2. Keft — гильза.

3. Süütik — капсуль.

4. Püsfirohi — порошок.

Ligem püsfi ja püsfi osade kirjeldus pidi wälja jääma, tarwiliste eestikeelsete nimetuste puudumisel Ülaltoodud käsk jõudis hilja kätte, mis põhjusel ka mõned raamatus leiduwad püsfi osade nimetused eelolewatest lahku läbewad

SE

3095

Ar 919/Kaitzsch